

The Mythical and Superhuman Features of the Beloved in Persian Fairy Tales

Zahra Dehghan Dehnavi¹, Yadollah Jalali Pandari^{2*},
Morteza Fallah³

Received: 07/05/2021

Accepted: 03/06/2021

* Corresponding Author's E-mail:
jalali@yazd.ac.ir

Abstract

Myth is a kind of story in which there are gods, goddesses, and divine beings. It also refers to a narrative at the beginning of the time. Fairy tale, on the other hand, is a kind of myth in which we deal with the transcendental beings such as demons, fairies, as well as amazing events. Their relation with the mythological narratives is another feature of such stories. As fairy tales have similar structure to that of the mythological stories, this study aims to investigate the similarities between the characters in the fairy tales and myths.

Keywords: Oral literature; Persian legends; myth.

Introduction

Research Background

Previously, a few studies had been done on the relationship between the Iranian tales and mythical narratives, which can be mentioned as limited examples; Hosseini (2006) has tried to conduct a comparative

1. PhD Candidate of Persian Language and Literature, Yazd University, Yazd, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-3754-3397>

2. Professor of Persian Language and Literature, Yazd University, Yazd, Iran.

<https://orcid.org/0000-0001-6398-3479>

3. Associate Professor of Persian Language and Literature, Yazd University, Yazd, Iran

<https://orcid.org/0000-0003-1051-0461>

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 39

August-September 2021

Research Article

study on the story of the “Utopia of women” in Shahnameh and Iskandarnameh in Greek mythology. Nasiri and Toghyani (2018) have compared the myth of the creation in Bundahish with the narration of “Susan Rameshgar”. Ghasemi (2020) has considered the situation of scarcity at the beginning of the fairy tales to be similar to the initial situation of the universe in the mythical worldview of Iran. However, so far, no independent research has been done on the mythical features of the beloved character in Iranian fairy tales. This research can be a step towards comparative studies between myth and fairy tales.

Goals, questions, and assumptions

The purpose of this study is to clarify some of the features of the fairy tales that can be compared with the mythical narrations. Finding the similarity between the characters of the beloved girl in Iranian fairy tales and the extraction of similar features of the goddess in their narration is the most important purpose of this research.

This article has tried to explain the properties of the beloved girl showing the similarities between her and the mythical goddesses. The questions that this article is going to answer are: What are the beloved girl's features in the fairy tales? Which of these features are similar to the features of the mythical goddess? What is the link of this fairy tale's character with the mythical narratives?

Findings

Mythically, thought does not make any difference between sleep and wakefulness, or death and life. There is a characteristic of the mythical beloved manifestation to the lover in the world of dreams. In mythological arena, place is a part of an object (Cassirer, 2014, p. 164) In some of the fairy tales, the picture of the beloved, such as a sacred thing, is guarded and taken care of carefully in a specific place. It also seems that the beloved connection with a place such as a well or a garden has a mythological basis.

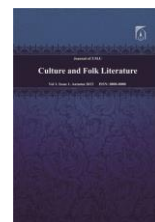
Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 39

August-September 2021

Research Article

The mythical story basically tells a natural phenomenon (Namvar Motlagh & Awadpour, 2016, p. 45) and in the studied tales, the special connection between the beloved character and the tree and water can be seen. Mythical women have unusual beauty of face, limbs, and hair, and the appearance of the beloved character in fairy tales is also usually very different from the ordinary human beings. The mythical gods have a higher status and power than humans and the beloved, in most fairy tales, is from the upper class of society.

Awareness of things before they occur is another special and mythical power of some characters, especially the beloved. Time in fairy tales, especially when associated with the beloved character, is a mythical time that has no linear passage and may be at a standstill. Of the 39 fairy tales studied, 4 tales are included in this feature. Other mythical features of the beloved include the abundance of suitors as well as the fighting and killing of many men and suitors.

Conclusion

By examining the Iranian fairy tales, it has been determined that in some of them, characters have mythical features. In those tales that have a romantic theme, the beloved girl character has also some mythical and theological characteristics the examination of which can help to draw a pattern for recognizing her mythical personality. The characteristics of the beloved in the Persian fairy tales can be matched with the characteristics of the god-like or theological characters in mythological narratives. Some of the characteristics of the beloved are her relationship with the dream world, her relationship with water and trees, life in the palace, connection with wells and graves, and connection with the garden, each of which is somehow adaptable to the mythical atmosphere.

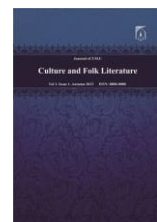
Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 9, No. 39

August-September 2021

Research Article

Reference

- Cassirer, E. (2014). *Philosophy of symbolic forms* (vol. 2) (translated into Farsi by Yadullah Muqen). Hermes.
- Eliade, M. (2015). *Myth, dream, mystery* (translated into Farsi by Mahdieh Cheraghian). Parseh.
- Frye, N. (1995). *Literature and myth* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Soroush.
- Ghasemi, S. (2020). A structural interpretation of initial situation in the Iranian fairy tales in Propp's model compared with Shahnameh and the Iranian myths of creation. *Culture and Folk Literature*, 8(32), 81-106.
- Hosseini, M. (2006). Utopia of women. *Research of Women*, 3, 131-171.
- Namvar Motlaq, B., & Avazpour, B. (2016). *Myth and mythology for Max Muller* (in Farsi). Muqam.
- Nasiri, J., & Toghiani, E. (2018). Structural similarity of the bard Susan story in Borzunameh, and creation myth in Bunhahish. *Mystical Literature and Mythology*, 14(51), 279-300.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فراانسانی شخصیت

معشوق در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی

زهرا دهقان دهنوی^۱، یدالله جلالی پندری^{۲*}، مرتضی فلاح^۳

(دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۷ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۱۳)

چکیده

افسانه‌های سحرآمیز از جمله انواع مهم افسانه‌ها هستند که در آن‌ها با موجودات ماورائی مانند دیو، پری، و ... و همچنین حوادث شگفت‌انگیز سروکار داریم. ارتباط با روایت‌های اسطوره‌ای از دیگر ویژگی‌های این نوع افسانه‌هاست. هدف از این پژوهش یافتن شباهت‌های میان شخصیت دختر - معشوق با شخصیت‌های اسطوره‌ای است. هدف این مقاله استخراج ویژگی‌های مشترک میان شخصیت معشوق افسانه‌ای و شخصیت‌های اسطوره‌ای از طریق بررسی متون مربوط به اسطوره‌ها و افسانه‌های سحرآمیز به شیوه تحلیلی توصیفی است. به‌منزله نتیجه تحقیق، ارتباط دختر با خواب، ارتباط او با اماکن خاص و طبیعت، ارتباط او با آب، قدرت و موقعیت ویژه او در افسانه، ارتباط او با زمان و همچنین ظاهر ماورائی او

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد، یزد، ایران.

<https://orcid.org/0000-0002-3754-3397>

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد، یزد، ایران (نویسنده مسئول).

<https://orcid.org/0000-0001-6398-3479>

* jalali@yazd.ac.ir

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد، یزد، ایران.

<https://orcid.org/0000-0003-1051-0461>

قابل تطبیق با ویژگی‌های شخصیت‌های اسطوره‌ای است که می‌تواند این شخصیت افسانه‌ای را به نوعی با ایزد بانوان اسطوره‌ای مرتبط سازد.

واژه‌های کلیدی: ادبیات شفاهی، افسانه‌های ایرانی، افسانه سحرآمیز، معشوق، اسطوره.

۱. مقدمه

اسطوره روایتی درباره عمل خارق‌العاده خدایان و انسان‌های برجسته در زمان‌های آغازین است که سرگذشت آن‌ها، دلیل پدید آمدن آفریده‌ها و سبب بنیان‌گذاری آیین‌ها را بیان می‌کند. اسطوره «نوعی سرگذشت یا داستان است که معمولاً به خدا یا رب‌النوع و موجودی الهی مربوط می‌شود» (نامور مطلق، ۱۳۹۳، ص. ۲۸) و یا روایت‌گر رویدادی است که در عهد ازل اتفاق افتاده است (الیاده، ۱۹۷۲، ترجمه چراغیان، ۱۳۹۴، ص. ۸۶).

افسانه‌های سحرآمیز نیز «از لحاظ ساختار حکایاتی مشابه اساطیر و حتی عین اساطیرند» (فرای، ۱۹۷۱، ترجمه ستاری، ۱۳۷۴، ص. ۱۰۶). با بررسی افسانه‌های سحرآمیز مشخص می‌شود که می‌توان تأثیرات شخصیت‌های اسطوره‌ای را در شخصیت معشوق افسانه‌ای مشاهده کرد.

۱-۱. تعریف موضوع و هدف از پژوهش

در برخی از افسانه‌های سحرآمیز، شخصیت دختر دارای برخی ویژگی‌های اسطوره‌ای و الهه‌وار است که بررسی آن‌ها می‌تواند به ترسیم الگویی برای شناخت وجوه اساطیری این افسانه‌ها کمک کند. در این مقاله ضمن بررسی ویژگی‌های ماورائی معشوق توضیح داده می‌شود که معشوق افسانه‌ای چه تفاوت‌هایی با انسان‌های عادی و چه شباهت‌هایی با موجودات اسطوره‌ای دارد. نتایج این پژوهش می‌تواند بخشی از ارتباط میان

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

افسانه‌های سحرآمیز و اسطوره‌ها را آشکار کند و نشان دهد که شخصیت افسانه‌ای معشوق چه ارتباطی با خدایان و موجودات اسطوره‌ای دارد.

۲-۱. پیشینه تحقیق

تاکنون درباره ارتباط افسانه‌های ایرانی با روایت‌های اسطوره‌ای پژوهش‌های گسترده‌ای صورت نگرفته است. برای نمونه‌های محدود، مریم حسینی در مقاله «آرمان‌شهر زنان» (۱۳۸۵) داستان شهر زنان در شاهنامه و اسکندرنامه را با اساطیر یونانی مقایسه کرده و وضعیت این زنان را به وضعیت آمازون‌ها در اسطوره‌های یونانی شبیه دانسته است (حسینی، ۱۳۸۵، ص. ۱۲۲، ۱۲۳). جبار نصیری و اسحاق طغیانی در مقاله «شباهت ساختاری داستان سوسن رامشگر در برزنامه با اسطوره آفرینش در بندهش» (۱۳۹۷) به بررسی بازتاب اسطوره آفرینش بندهش در روایت سوسن رامشگر برزنامه پرداخته، شخصیت سوسن رامشگر را به نوعی مشابه با شخصیت اسطوره‌ای جهی دانسته‌اند (نصیری و طغیانی، ۱۳۹۷، ص. ۲۸۸، ۲۹۳). سامان قاسمی در مقاله «تفسیر ساختارگرایانه وضعیت آغازین افسانه‌های سحرآمیز ایرانی در الگوی پراپ در مقایسه با شاهنامه و اساطیر بندهشی ایران» (۱۳۹۹) وضعیت کمبود در آغاز افسانه‌های سحرآمیز را با وضعیت آغازین کیهان در جهان‌بینی اساطیری ایران مقایسه کرده و معشوق را زیرمجموعه مفهوم وسیع برکت و مایه آفرینش و آغاز هستی تفسیر کرده است (قاسمی، ۱۳۹۹، ص. ۱۰۲). تاکنون پژوهشی مستقل درباره ویژگی‌های اسطوره‌ای شخصیت معشوق در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی انجام نگرفته است.

۳-۱. دامنه تحقیق

با بررسی تعدادی از مهم‌ترین منابع افسانه‌های ایرانی، ۴۸ افسانه سحرآمیز که در آن‌ها مضمون عاشق شدن قهرمان و شخصیت زن - معشوق به نوعی وجود داشته، انتخاب شده است. این ۴۸ افسانه ایرانی که جامعه آماری این مقاله را تشکیل می‌دهند، با ذکر منابع از این قرارند:

پانزده افسانه از افسانه‌های روستایی ایران (گردآوری حسین کوهی کرمانی): ۱. مغل دختر(الف) (کوهی کرمانی، ۱۳۳۳، ص. ۷۱)؛ ۲. کچل گاوچران و دختر کدخدا (همان، ص. ۳۱)؛ ۳. دختر تاجر و ملا (همان، ص. ۳۳)؛ ۴. نجما و دختر پادشاه (همان، ص. ۶۵)؛ ۵. قصه شاهزاده اسماعیل و عرب زنگی (همان، ص. ۶۰)؛ ۶. دختر خیاط و پسر پادشاه (همان، ص. ۱۰۹)؛

عروسک سنگ صبور (گردآوری ابوالقاسم انجوی شیرازی): ۷. دلارام و شاهزاده (انجوی، ۱۳۹۴، ص. ۱۵۳)؛ ۸. شاهزاده ابراهیم و شاهزاده اسماعیل (همان، ص. ۱۷۱)؛ ۹. شاهزاده و آهو (همان، صص. ۱۸۸-۱۸۹)؛ ۱۰. سنگ پا به سر زنان (همان، صص. ۲۹۵، ۲۹۷)؛

افسانه‌های ایرانی به روایت امروز و دیروز (گردآوری شین تاکه‌هارا): ۱۱. دختر پادشاه (تاکه‌هارا، ۱۹۹۸، ترجمه و کیلیان، ۱۳۸۹، ص. ۱۷۲)؛

سی و سه قصه از سرزمین ایران (گردآوری سیدحسین میرکاظمی): ۱۲. باغ گل زرد باغ گل سرخ باغ گل سفید (میرکاظمی، ۱۳۹۶، صص. ۲۷-۳۰)؛ ۱۳. پسر سلطان و پنج دخترعمویش (همان، ص. ۵۸)؛ ۱۴. رعنا و نجما (همان، ص. ۱۰۱)؛ ۱۵. نگار و نجما (همان، ص. ۱۰۵)؛ ۱۶. نی و انگشتر (همان، ص. ۱۱۸)؛ ۱۷. مرد همسفر (همان، ص. ۱۶۸)؛ ۱۸. ندیم اعظم سلطان (همان، ص. ۱۷۷، ۱۸۰)؛

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

دختر نارنج و ترنج (گردآوری ابوالقاسم انجوی شیرازی): ۱۹. دختر شهر چین (آکچل) (انجوی، ۱۳۹۳، ص. ۲۵۲)؛ ۲۰. دختر شهر چین (پادشاه گلیمه‌گوش) (میرکازمی، ۱۳۹۶، ص. ۵۸)؛ ۲۱. دختر نارنج و ترنج (انجوی، ۱۳۹۳، ص. ۳۸۰)؛

گل به صنوبر چه کرد (گردآوری ابوالقاسم انجوی شیرازی): ۲۲. ملک محمد و دیو یک‌لنگو (انجوی، ۱۳۸۸، ص. ۱۱۰)؛ ۲۳. باغ سیب (روایت سوم: احمد پهلوان) (همان، ص. ۱۶۱)؛ ۲۴. باغ گل زرد و باغ ... (همان، صص. ۱۹۰-۱۹۱)؛ ۲۵. گل خندان (همان، ص. ۲۶۱)؛

افسانه‌های ایرانیان (گردآوری آرتور امانوئل کریستن‌سن): ۲۶. افسانه صنما (کریستن‌سن، ۱۸۹۹، ترجمه شالچی، ۱۳۹۳، ص. ۹۳)؛

گل بومادران (گردآوری ابوالقاسم انجوی شیرازی): ۲۷. گربه سبزقاره (انجوی، ۱۳۹۴، ص. ۶۶)؛ ۲۸. محبت علی^(ع) (انجوی، ۱۳۹۴، صص. ۷۸-۷۹)؛ ۲۹. ابراهیم گاوچران (همان، ص. ۱۳۴)؛ ۳۰. آکچلک (همان، ص. ۹۷)؛ ۳۱. پادشاه و دختر چوپان (همان، ص. ۱۷۵)؛ ۳۲. پسر پادشاه و پیرزن (همان، ص. ۲۲۴)؛ ۳۳. جانتیغ و چل‌گیس (همان، ص. ۲۸۸)؛

قصه‌های مردم فارس (گردآوری ابوالقاسم فقیری): ۳۴. پی‌سوز و شاهزاده (فقیری، ۱۳۴۹، ص. ۵)؛ ۳۵. قصه آهووک (همان، ص. ۱۷)؛ ۳۶. کره سیاه (همان، ص. ۳۸)؛ ۳۷. مغل دختر (ب) (همان، ص. ۸۹)؛

افسانه‌های اشکور بالا (گردآوری کاظم سادات اشکوری): ۳۸. درویش (سادات اشکوری، ۱۳۹۰، ص. ۳۹)؛ ۳۹. پسرک بی‌خیال (همان، ص. ۵۱)؛

قصه‌های مشدی گلین خانم (گردآوری پل الول ساتن): ۴۰. کره دریایی (الول ساتن، ۱۳۹۵، ص. ۲۶)؛ ۴۱. درویش و دختر پادشاه چین ۱ (همان، ص. ۶۲)؛ ۴۲. ملک

محمد و طلسم دختر شاپور شاه (همان، ص. ۸۲)؛ ۴۳. دختر ماهی فروش و لنگه کفش (همان، ص. ۸۲)؛ ۴۴. حاتم طایی (همان، ص. ۱۲۶)؛ ۴۵. شاه پور شاه که درد احمد شاه را دوا کرد (همان، ص. ۴۲۹)؛ ۴۶. خارکنی که عشقش دختر پادشاه رو دوباره زنده کرد (همان، ص. ۴۴۹)؛ ۴۷. خارکنی که عشقش دختر پادشاه رو دوباره زنده کرد (همان، ص. ۴۵۵)؛ ۴۸. ملک محمد که تقاص برادرش را از دختر بی رحم گرفت. تعدادی از این ۴۸ افسانه، در اصل روایت‌های مختلف از یک افسانه‌اند که ضمن بررسی هر دو روایت، از نظر آماری یک نمونه محسوب می‌شوند. افسانه‌های شماره ۱ و ۳۹، ۷ و ۱۴ و ۲۶ و ۵ و ۱۶ و ۱۷ و ۲۱ و ۲۲ و ۳۸ و ۴۲ و ۴۶ و ۴۷ و ۴۸ و ۴۹ شامل این مورد می‌شوند و به این ترتیب، جامعه آماری مقاله در اصل شامل ۳۹ نمونه افسانه خواهد بود.

۲. ویژگی‌های اسطوره‌ای معشوق در افسانه‌ها

برخی از ویژگی‌هایی که در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی برای دختر (معشوق) ذکر شده، در بسیاری از موارد با ویژگی‌های ایزدبانوان اسطوره‌ای قابل مقایسه‌اند و به نظر می‌رسد زنی که به منزله معشوق در افسانه تصویر می‌شود، با بانوخدایان و زنان اسطوره‌ای اشتراکات انکارناپذیری دارد و از جنبه‌هایی شبیه به برخی از پدیده‌های اسطوره‌ای است.

«اصل اساسی اسطوره را داستان‌سرایی و شخصیت زن را لازمه بخشی از این گونه داستان‌ها» دانسته‌اند و (معرک‌نژاد، ۱۳۹۳، ص. ۷) در افسانه‌ها نیز معشوق به مثابه موجودی آرمانی است که عشق به او و نیاز به تصاحب او اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. در جهان اسطوره‌ای «حیات یا واقعیت در جوهری کیهانی متراکم شده است که همه

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

اشکال زنده، مستقیماً یا به طریق بهره‌مندی نمادین از آن پدید آمده‌اند» (الیاده، ۱۳۷۶، ص. ۱۹۳) این مفهوم با چیزی که ارمغان نام دارد و از قهرمان و دنیای او گرفته شده است یا قهرمان کمبود آن را برای خودش و دنیایش حس می‌کند (کمپیل، ۱۹۸۸، ترجمه مخبر، ۱۳۸۰، ص. ۱۹۰) قابل تطبیق است. معشوق در افسانه‌های سحرآمیز شخصیتی است که گویی همه این مفاهیم را در خود دارد و در واقع نوعی برکت محسوب می‌شود (قاسمی، ۱۳۹۹، ص. ۹۳). به نظر می‌رسد چنین زنی نه انسانی عادی بلکه نمونه‌ای اساطیری و فرانسائی است که چیزی فراتر از نمونه دختر معمولی یا دیدگاه‌های رایج مردم نسبت به دختری ایدئال را می‌توان در او سراغ گرفت.

۲-۱. ارتباط معشوق با خواب و ابعاد اسطوره‌ای آن

از ویژگی‌های معشوق افسانه‌ای، حضور او در جهان خواب و تجلی بر عاشق در عالم رؤیاست. عاشق در برخی از این افسانه‌ها در خواب معشوق را می‌بیند و عاشق او می‌شود. تفکر اسطوره‌ای میان خواب و بیداری یا مرگ و زندگی تفاوتی قایل نیست (کاسیرر، ۱۹۲۵، ترجمه موقن، ۱۳۹۳، ص. ۸۹) و دنیای خواب به نوعی مرز بین جهان عادی و جهان ماورائی است. در اساطیر یونان نیز خواب و مرگ دو برادر همزادند (الیاده، ۱۹۶۳، ترجمه ستاری، ۱۳۹۲، ص. ۱۳۰).

در شاهنامه کتیون گشتاسب را در خواب می‌بیند، عاشق او می‌شود، یا او را به منزله همسر می‌پسندد (فردوسی، ۱۳۸۴، ص. ۶۲۷). در منظومه عاشقانه مهر و ماه، ماه در خواب عاشق شاهزاده‌ای به نام مهر می‌شود. در داستان کامروپ و کاملتا، کامروپ در خواب عاشق دختر شاه سرانندیب می‌شود و عشق جمشید به خورشید نیز در خواب است (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۸۳). از میان ۳۹ مورد افسانه سحرآمیز بررسی شده ۲

مورد شامل این ویژگی می‌شوند. این ارتباط با جهان خواب‌ها وجه اسطوره‌ای معشوق و پیوند او با جهان دیگر و طبقه خدایان را بیشتر نمودار می‌سازد.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	مغل دختر (الف)	پسر پادشاه و خود پادشاه هردو مغل دختر را در خواب دیدند و عاشق او شدند.
۲	درویش	پادشاه افغانستان در خواب دید که دخترش نصیب جاروکش صحن «حضرت» خواهد شد و دختر را به‌سوی آن درویش جاروکش راهی کرد.

۲-۲. ارتباط معشوق با مکان و ابعاد اسطوره‌ای آن

در اندیشه اسطوره‌ای، رابطه میان شیء و مکانی که شیء در آن قرار دارد هرگز اتفاقی و عرضی نیست، بلکه مکان جزئی از وجود شیء است (کاسیرر، ۱۹۲۵، ترجمه موقن، ۱۳۹۳، ص. ۱۶۴). در جهان اسطوره معبد، کاخ و شاید هر شهر مقدس و بارگاه شاهانه یک کوه مقدس و یک مرکز به‌شمار می‌آید. شهر و حرم مقدس به‌منزله ناف گیتی و محل تلاقی آسمان و زمین و دوزخ انگاشته می‌شود (الیاده، ۱۹۵۴، ترجمه سرکاراتی، ۱۳۹۳، ص. ۲۶). معشوق افسانه‌ای معمولاً شاهزاده‌خانمی است که در قصر یا قلعه زندگی می‌کند.

تصویر جاهای بسته یا محصور که در آن از دوشیزه‌ای به‌سختی مراقبت و نگاهبانی می‌شود، از لحاظ تاریکی جا، به رموز «مناسک گذر» برمی‌گردد و یادآور آیین‌های خورشیدی است. اقوام خورشیدپرست در برجی بلند در معبد دوشیزه‌ای را که به پدر آسمانی تقدیم شده است و هیچ آدمیزاده‌ای نباید و نمی‌تواند با وی بیامیزد در خلوت و

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

تنهایی می‌نشانند. این زن، مظهر جان و نفس نوع بشر است (دلاشو، ۱۹۴۳، ترجمه ستاری، ۱۳۶۴، صص. ۱۰۵-۱۰۶). این نوع نگرش در افسانه‌ها شامل تصویر معشوق نیز می‌شود؛ چنانکه تصویر معشوق گاه مانند وجودی قدسی در مکانی خاص به‌سختی نگاهی و مراقبت می‌شود. همچنین به‌نظر می‌رسد که ارتباط معشوق با مکان‌هایی همچون چاه یا باغ نیز بنیادی اساطیری دارد.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	مغل دختر (ب)	ملک جمشید داده بود نقاشان صورت مغل دختر را کشیده بودند و آن را دور از دسترس همه نگهداری می‌کرد و کلید اتاق هم همیشه پیش خودش بود.
۲	دلارام و شاهزاده	تصویر دختر بر بالای در اتاقی درسته در قصر پادشاه نقش بسته و ورود به آن اتاق ممنوع شده بود.

۳-۲. ارتباط با چاه یا گور و ابعاد اسطوره‌ای آن

شاید بتوان چاه را با گور هم مرتبط دانست. در اسطوره‌های بین‌النهرین تموز هر سال به جهان زیرین می‌رود و بیشتر که عاشق اوست برای بازگرداندن او می‌رود و در غیبت او عشق و باروری و تولید مثل بر روی زمین متوقف می‌شود (فریزر، ۱۸۹۰، ترجمه فیروزمند، ۱۳۹۲، صص. ۳۵۹). جهان زیرین همان جهان مردگان است (بتلهایم، ۱۹۷۷، ترجمه رضوی، ۱۳۸۹، صص. ۱۶۴) و در منظومه‌های عاشقانه ایرانی چاه محل زندگی پریان است (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، صص. ۹۰).

رفتن به جهان زیرین و بازگشت از آن را می‌توان رمزی از مرگ و تولد دوباره دانست. مسیر رسیدن به معشوق در بسیاری از افسانه‌های سحرآمیز با ورود به جهان

زیرین پیوند دارد. به نظر می‌رسد مهم‌ترین ساکنان جهان زیرین دیوان هستند و آنان کسانی را که اسیر می‌کنند، نزد خود نگه می‌دارند.

در افسانه‌ها یکی از راه‌های رسیدن به جهان زیرین و محل سکونت معشوق دنبال کردن چشمه‌ها و رسیدن به اصل آن‌هاست. در این حالت قهرمان یا به باغی می‌رسد که خانه دیو است و در جهان زیرین بنا شده یا مستقیم به جهان زیرین می‌رود. جهان زیرین گاه به هیئت جهنم وصف می‌شود، اما این جهان حتی زمانی که زیبا تصویر شده نیز نامطلوب است و معشوق از گرفتار شدن در آن ناراضی است و سعی دارد به جهان انسان‌ها بازگردد. در ۷ افسانه سفر معشوق به جهان زیرین دیده می‌شود که می‌تواند وجهی از شخصیت اسطوره‌ای و فرانسائی وی باشد.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	آهووک	همسر شاهزاده با حیلۀ دخترعموهای شاهزاده به چاه می‌افتد. شاهزاده به راهنمایی برادر دختر که به آهو تبدیل شده دختر را پیدا می‌کند و بیرون می‌آورد.
۲	ملک محمد و طلسم ...	ملک محمد با راهنمایی کبوتران پریزاد وارد چاهی می‌شود که او را به دختر شاپور شاه می‌رساند.
۳	شاهزاده و آهو	دختر با فریب هوویش در چاه می‌افتد. در آنجا فرزندان دوقلوی خود را به دنیا می‌آورد و پس از مدتی شوهرش باخبر شده او را نجات می‌دهد.
۴	خارکنی که عشقش ... (۱) و (۲)	دختر می‌میرد. خارکن نقبی زده جنازه او را از گور بیرون می‌آورد.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

۵	دختر پادشاه	دختر پادشاه خودکشی می‌کند. پسر قبر او را می‌شکافد و دختر به کمک مرد سید زنده می‌شود.
۶	گل خندان	خاله عروس او را در چاه می‌اندازد و پس از سه روز، باغبانی او را نجات می‌دهد.
۷	پسر پادشاه و پیرزن	دختر با فریب پیرزن در چاه می‌افتد و آنجا پسری به دنیا می‌آورد.

۲-۴. ارتباط با باغ و ابعاد اسطوره‌ای آن

باغ در فرهنگ ایرانی رمزی از بهشت (بلخاری، ۱۳۸۸، ص. ۳۹۸) یا به نوعی بازسازی بهشت است که حصار اطراف آن اهریمن را از ورود به آن بازمی‌دارد (جیحانی و عمرانی، ۱۳۸۶، ص. ۹). در فرهنگ اقوام کهن ساکن ایران باغ‌های مقدس به‌مثابه بهشت‌های زمینی دارای اهمیت بوده‌اند و بعدها ساختمان‌های معابد با تأثیرپذیری از این باغ‌های مقدس ساخته شدند (بهار، ۱۳۹۰، ص. ۱۸۱).

در منظومه‌های عاشقانه فارسی دیدار عاشق با معشوق اغلب در کاخ یا در باغ صورت می‌گیرد (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۹۵). در افسانه‌های سحرآمیز ممکن است دیدار عاشق و معشوق به نوعی با باغ ارتباط پیدا کند. رابطه معشوق با باغ را می‌توان رمزی از تعلق او به جهان دیگر دانست. همچنین دیدار زوج افسانه‌ای در باغ می‌تواند با پیوند ازلی نخستین زوج انسان در بهشت قابل تطبیق باشد. از میان ۳۹ روایت بررسی شده ۵ روایت شامل این ویژگی می‌شوند. روایت‌های مخلف این افسانه‌ها نیز در جدول محسوب شده‌اند.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	پسر سلطان و پنج دختر عمویش	پسر سلطان و دختر شاه پریان در باغ دختر شاه پریان با هم دیدار می‌کنند.
۲	کره سیاه	شاهزاده در لباس شاگرد باغبانی ظاهر می‌شود و دختر پادشاه اتفاقی چهره واقعی او را می‌بیند.
۳	مغل دختر (ب)	دختر در باغ مشغول گردش است و ملک جمشید برای دیدن او وارد باغ می‌شود.
۴	شاهزاده ابراهیم و شاهزاده اسماعیل	شاهزاده ابراهیم به‌عنوان شاگرد باغبان مشغول به کار می‌شود. دختران پادشاه برای گرفتن دسته‌گل به باغ می‌آیند و شاهزاده ابراهیم عاشق دختر کوچک‌تر می‌شود.
۵	دختر خیاط و پسر پادشاه	دختر با لباس مبدل سه بار به در باغ‌های همسر خود رفته از او دسته گل می‌خواهد و همسر عاشقش می‌شود.
۶	کره دریایی ۱	پسر پادشاه به‌عنوان شاگرد باغبان کار می‌کند و برای دختران پادشاه دسته‌گل می‌بندد و چهره واقعی خود را در باغ به دختر پادشاه نشان می‌دهد.
۷	خارکنی که عشقش ... (۲)	خارکن در باغ دختر پادشاه دختر را می‌بیند و عاشقش می‌شود.
۸	باغ گل زرد باغ گل سرخ باغ گل سفید	زن در لباس ناشناس سه بار بر در سه باغ می‌رود و از شوهر خود دسته‌گلی می‌خواهد. شوهر عاشق او می‌شود.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

۹	دختر شهر چین (پادشاه گلیمه‌گوش)	کچل رودخانه را دنبال می‌کند و به باغی می‌رسد که در آنجا دختر زندانی دیو است و با دیدن دختر عاشق او می‌شود.
۱۰	گل خندان	پسر پادشاه دختر تاجر را در باغ پدرش می‌بیند و عاشق او می‌شود.
۱۱	در افسانه باغ گل زرد و باغ ...	همسر پسر پادشاه سه بار با لباس مبدل به در باغ‌های مختلف می‌رود، از شوهرش دسته‌گل می‌گیرد و شوهر عاشق او می‌شود.

۵-۲. ارتباط با طبیعت به‌منزله شاخصه‌ای قابل تطبیق با روایت‌های اسطوره‌ای

از یک دیدگاه داستان اسطوره‌ای در اصل پدیده‌ای طبیعی را بیان می‌کند و در ابتدا درباره یکی از رخداد‌های طبیعی جهان بوده که بعداً به دلیل مناسبات زبانی به داستانی با قهرمانان و ماجراهای انسانی تبدیل شده است (نامورمطلق و عوض‌پور، ۱۳۹۵، ص. ۴۵). به باور برخی قبایل دیانا الهه ماه و الهه باروری زنان و طبیعت بود. دمتر الهه غلات بود (فریزر، ۱۸۹۰، ترجمه فیروزمند، ۱۳۹۲، صص. ۷۵، ۱۴۸-۱۹۰، ۱۹۱) و در اسطوره‌های ایرانی اسپندارمذ الهه موکل بر زمین است (بهار، ۱۳۹۷، ص. ۳۱). دیدار عاشق و معشوق افسانه‌ای نیز در اغلب موارد در مکانی پیوسته با طبیعت روی می‌دهد و این پیوستگی با طبیعت وجهه اسطوره‌ای شخصیت معشوق را مشخص تر می‌سازد.

۱-۵-۲. ارتباط اسطوره‌ای با درخت

درخت پرستی در میان اغلب اقوام رایج بوده است که از جمله می‌توان به مردم آلمان، سوئد، لیتوانی، یونان، ایتالیا و برخی دیگر از اقوام هند و اروپایی اشاره کرد (فریزر،

۱۸۹۰، ترجمه فیروزمند، ۱۳۹۲، صص. ۱۵۲-۱۵۳). در ایران نیز درختان کهن و به‌ویژه چنارهای عظیم همواره مقدس شمرده می‌شده‌اند (بهار، ۱۳۹۰، ص. ۴۶).

در برخی از موارد عاشق و معشوق پس از مرگ به‌صورت دو درخت از زمین می‌رویند که این موضوع به نوعی با اسطوره‌های ایرانی مرتبط است. چنان که می‌دانیم اسطوره‌های مشی و مشیانه، نخستین زوج انسانی، ابتدا به‌صورت گیاه از زمین رویدند و بعد شکل انسانی یافتند (فرنیغ دادگی، ۱۳۶۹، ص. ۸۱). بن‌مایه پناه گرفتن معشوق در بالای درخت و همچنین دیدار عاشق با او در همین مکان در بسیاری از افسانه‌ها وجود دارد. از ۳۹ افسانه که جامعه آماری این مقاله را تشکیل می‌دهند، در ۵ مورد ارتباط ویژه شخصیت معشوق با درخت دیده می‌شود. این ارتباط را نمی‌توان صرفاً امری عادی و موضوعی برگرفته از محیط زندگی مردم دانست و به‌نظر می‌رسد باید آن را به نوعی ارتباط با جهان اسطوره‌ای تعبیر کرد.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	آهووک	دختر برای خوابیدن از درختی بالا می‌رود و شاهزاده که کنار درخت آمده دختر را می‌بیند و عاشقش می‌شود.
۲	دختر تاجر و ملا	دختر شب‌ها بالای درخت می‌خوابد. پسر پادشاه دختر را بالای درختی کهن می‌بیند.
۳	پسر پادشاه و پیرزن	دختر بالای درخت با شاهزاده دیدار می‌کند.
۴	رعنا و نجما	عاشق و معشوق پس از مرگ به‌صورت دو درخت از زمین می‌رویند.
۵	دختر نارنج و ترنج	دختر در داخل میوه‌ای از درخت آویزان است.

۲-۵-۲. ارتباط معشوق با آب

در دیدگاه اسطوره‌ای آب مبنای آفرینش هر چیز و مقدم بر آفرینش همه چیز است (الیاده، ۱۹۸۵، ترجمه ستاری، ۱۳۷۶، ص. ۱۸۹). در اسطوره‌های ایرانی آب، آتش، خاک و باد عناصری مقدس‌اند (سرخوش کرتیس، ۲۰۰۵، ترجمه منبر، ۱۳۹۷، ص. ۲۶). رودها و دریاها مقدس‌اند و دارای مینو هستند (بهار، ۱۳۹۷، ص. ۳۱) و آناهیتا نگهبان آب است (بیرونی، ۳۹۰-۳۹۱، ترجمه داناسرشت، ۱۳۵۲، ص. ۳۰۳).

همچنین یکی از عناصر مشخص‌کننده مرز میان جهان ما با قلمرو مافوق‌طبیعی‌ها آب است. در باور ایرانیان «ازمابهران» در نزدیکی چشمه‌ها، آبشارها، چاه‌ها، غارها، آب‌انبارها، کاریزها، سرداب‌ها، یخچال‌ها و حمام‌ها زندگی می‌کنند و معمولاً محل تلاقی آدمیزاد با یکی از آن‌ها یکی از این مکان‌هاست (ابراهیمی، ۱۳۹۷، ص. ۴۹). در منظومه‌های عاشقانه ایرانی چشمه یا دریا از محل‌های زندگی پریان است (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۹۰) و در افسانه‌های بررسی‌شده در این پژوهش نیز ارتباط آب با شخصیت‌ها به‌ویژه شخصیت معشوق به شکل‌های مختلف دیده می‌شود؛ به‌طوری که می‌شود این ارتباط را نیز معرف جنبه ماورائی شخصیت آنان دانست. از میان ۳۹ مورد افسانه بررسی‌شده ۱۸ افسانه شامل این ویژگی می‌شوند که در روایت‌های مختلف با ۲۶ شکل بیان شده است.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	نجما و دختر پادشاه	دختر پادشاه بالای درختی رفته بود تصویرش در آب افتاد و نجما تصویر را دید و عاشقش شد.
۲	دختر نارنج و ترنج	عکس دختر نارنج و ترنج در آب افتاده بود کنیز کولی دید و خیال کرد عکس خودش است.

۳	پسر پادشاه و پیرزن	پسر تصویر دختر را در چشمه می بیند و عاشق او می شود.
۴	درویش	درویش عکس همسر سابق خود را در حوض قصری که در واقع متعلق به همسرش بود دید.
۵	ملک محمد و طلسم ...	دختر شاپور شاه از جوی آب بیرون می آید و برادران ملک محمد را سنگ می کند.
۶	حاتم طایی	پیرمردی عاشق دختر زیبایی است که از دریاچه بیرون می آید.
۷	دختر ماهی فروش و لنگه کفش	دختر خواست از جوی آب ببرد که لنگه کفشش در آب افتاد و آب آن را تا قصر شاه عباس برد و پسر شاه عباس با دیدن کفش عاشق صاحب آن شد.
۸	دختر شهر چین (پادشاه گلیمه گوش)	قطره های خونی که از سر بریده دختر می چکد به شکل دسته گلی درآمده در آب می افتند.
۹	آکچلک	قطره های خونی که از سر بریده دختر می چکد به شکل دسته گل بر آب می افتد.
۱۰	ملک محمد و طلسم ...	لنگه کفش دختر در جوی آب می افتد و تا قصر پسر پادشاه مصر می رود.
۱۱	کچل گاوچران و دختر کدخدا	دختر کدخدا آمد سبوی خود را آب کند، کچل او را دید و عاشق دختر شد.
۱۲	نگار و نجما	نگار با دختران دیگر لب جویی نشسته اند و نجما عشق خود را به نگار ابراز می کند.
۱۳	رعنا و نجما	رعنا و هم درسانش لب جوی آبی نشسته اند و نجما عشق خود را نسبت به رعنا آشکار می کند.

۱۴	شاهزاده اسماعیل و عرب زنگی	شاهزاده اسماعیل بر سر چشمه‌ای در نزدیکی قصر عرب زنگی منزل می‌کند و عرب زنگی به لب چشمه می‌آید تا ببیند او کیست.
۱۵	محبت علی	دختر سر چشمه‌ای چهره‌مرد را می‌بیند و درمی‌یابد که یار قبلی او نیست، اما به تقدیر تن درمی‌دهد.
۱۶	رعنا و نجما	به دستور پدر رعنا که حاکم شهر بود رعنا و نجما را دو طرف رودخانه نشانند و گردنشان را زدند.
۱۷	ملک محمد که تقاص ...	یکی از شرط‌های دختر این است که ملک محمد در حمام برای او حلوا بپزد.
۱۸	ندیم اعظم سلطان	زن ندیم سلطان را فریب می‌دهد تا در آب حوض بپرد و بدین ترتیب شر او را دفع می‌کند.
۱۹	خارکنی که عشقش ... (۱)	خارکن دختر شاه را در حال خارج شدن از حمام می‌بیند و عاشق او می‌شود. دختر مرده زنده می‌شود و آب می‌خواهد.
۲۰	دختر شهر چین (آکچل)	حمامی به دستور پدر دختر آب حمام را داغ می‌کند تا کچل نتواند حمام کند و حمام کردنش به فردا بیفتد و به دست دیو بیفتد و نتواند دختر را ببرد؛ نی‌زن به دستور آکچل در آب حمام می‌دمد تا آب سرد می‌شود.
۲۱	دختر پادشاه	پسر به توصیه سید تا دو سال دختر پادشاه را در خانه پنهان می‌کند و او را از رفتن به حمام بیرون منع کرده در خانه حمامی برایش می‌سازد. پس از دو سال که دختر به حمام بیرون می‌رود هویتش فاش می‌شود.

۲۲	باغ سیب (روایت سوم: احمد پهلوان)	احمد پهلوان در راه رسیدن به معشوق با دیوی که آب به زمین‌ها بسته و اژدهایی که راه آب شهر را بسته است مبارزه می‌کند و پیروز می‌شود.
۲۳	سنگ پا به سر زنان	دختر تاجر دو مرتبه خود را در حمام به مادر پسر نشان می‌دهد.
۲۴	باغ گل زرد باغ گل سرخ باغ گل سفید	همسر پسر با لباس مبدل سه مرتبه به در باغ‌های او رفته دسته‌گل می‌خواهد و در مرتبه آخر کاسه آبی می‌خواهد که باعث آشکار شدن هویت او و جلب علاقه شوهر به او می‌شود.
۲۵	پادشاه و دختر چوپان	پادشاه که عاشق دختر شده بود از او کاسه‌ای آب خواست.
۲۶	دختر نارنج و ترنج	دختر هنگام بیرون آمدن از نارنج، از پسر آب خواست.

۵-۲. ظاهر اسطوره‌ای معشوق

زنان اسطوره‌ای از زیبایی غیرعادی چهره، اندام و گیسوان برخوردارند؛ آتنا چنان گیسوانی دارد که می‌تواند با گیسوان خود آشیل را بکشد و نگهدارد (کندی، ۱۹۹۸، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۵، ص. ۱۶). الهه‌ها در اسطوره‌های ایرانی روشن و درخشان‌اند (بهار، ۱۳۹۷، ص. ۳۲). برای نمونه آناهیتا «نیرومند و درخشان، بلندبالا و زیبا، پاک و آزاده توصیف شده است» (هینلز، ۱۹۹۷، ترجمه آموزگار و تفضلی، ۱۳۹۳، ص. ۳۹). در شاهنامه رودابه گیسوانی دارد که می‌تواند آن را از بالای قصر به زیر اندازد تا زال با کمک آن به بالای قصر برود (فردوسی، ۱۳۸۴، ص. ۷۱).

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

شخصیت معشوق در افسانه‌های سحرآمیز نیز معمولاً با انسان‌های عادی تفاوتی چشم‌گیر دارد. برخی توصیف‌ها از ظاهر و کردار و وضعیت او حاکی از آن است که با موجودی فرانسائی سروکار داریم که برخی از ویژگی‌های او با ویژگی‌های شخصیت‌های اسطوره‌ای قابل تطبیق است. از میان ۳۹ مورد افسانه بررسی شده ۷ افسانه دارای شخصیت‌هایی با این ویژگی‌ها هستند.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	دختر تاجر و ملا	شاهزاده در اولین دیدار با دختر از او می‌پرسد: بگو ببینم تو جنی یا ملکی یا آدمی زاده هستی؟ و در جای دیگر چوپان در وصف او می‌گوید من خیال می‌کنم که این دختر یا جن بود یا پری بود یا یکی از فرشتگان.
۲	خارکنی که عشقش ... (۱)	چهره دختر مانند آفتاب می‌درخشد.
۳	ملک محمد و طلسم ...	شعاع صورت دختر اتاق را روشن کرده است و او هفت لنگه گیس دارد که هر لنگه را می‌توان به پایه تخت بست و او را دختر شاه‌پور شاه پری می‌نامند.
۴	دختر خیاط و پسر پادشاه	دختر خیاط می‌تواند به خواسته عجیب و غیرممکن شاهزاده یعنی دوختن قبایی از گل پاسخ دهد.
۵	گل خندان	هنگام خنده و گریه گل و مروارید از دهان و چشم دختر می‌ریزد.
۶	جان تیغ و چل‌گیس	دختر چهل گیس بافته دارد و به حدی زیباست که جان تیغ با دیدن تصویر او از هوش می‌رود.
۷	صنما	دختر زنبوری است که سپس به دختری بدل می‌شود.

۲-۶. قدرت و موقعیت اسطوره‌ای معشوق

خدایان اسطوره‌ای جایگاهی و قدرتی بالاتر از انسان‌ها دارند؛ این خدایان انسان‌ها را خلق می‌کنند، زمین را آباد یا ویران می‌سازند، پادشاهان را یاری می‌دهند، امور طبیعت و حوادث جوّی را رقم می‌زنند در تعیین سرنوشت انسان‌ها نقش دارند، دست به جادو و انجام کارهای خارق‌العاده می‌زنند و به‌طور کلی اداره جهان هستی را در دست دارند. در اساطیر یونانی دمتر، الهه زمین، آباس را به مارمولکی تبدیل می‌کند. آتنا می‌تواند هرکس که سپر مخصوص او را ببیند تبدیل به سنگ کند؛ وی تیرسیاس را کور و آراخنه را به عنکبوت تبدیل می‌کند (کندی، ۱۹۹۸، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۵، ص. ۱، ۱۷، ۱۸). آفرودیت، به دخترش گردنبندی جادویی می‌دهد که می‌تواند باعث ایجاد علاقه شدید شود (کندی، ۱۹۹۸، ترجمه بهزادی، ص. ۴۶). در نزد برخی قبایل عرب (بنوعذره) به موازات پرستش خدا، پرستش بانویی یگانه و بی‌همتا قوت گرفت. این پدیده حاصل ادغام زن‌ایزدان گوناگون در زن‌ایزدی یگانه بود و بانوی بنوعذره ترکیبی از لات (الهه)، عزّی (قدرت متعال) و منات (الهه تقدیر و مرگ) به‌نظر می‌رسید (ستاری، ۱۳۹۴، صص. ۱۴۹-۱۵۰).

انسان‌خدایان در میان اقوام گوناگون و به‌ویژه در هند به فراوانی یافت می‌شوند و آلمانی‌های باستان به وجود چیزی مقدس در زنان معتقد بودند. به‌عنوان غیب‌گو به آنان رجوع می‌کردند و آنان را به‌منزله الهه‌های زنده و واقعی می‌پرستیدند (فریزر، ۱۸۹۰، ترجمه فیروزمند، ۱۳۹۲، صص. ۱۳۷-۱۴۰).

در افسانه‌های سحرآمیز شمایی از دختران به‌صورت تصاویری که در دست عاشقان آنان است دیده می‌شود و همچنین اتاق‌هایی وجود دارد که بر دیوار یا سقف آن تصویر دختر به‌منزله معبودی گرامی نقش شده و این اتاق مانند حریمی قدسی از فضای عادی

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

داستان جدا شده است و ورود به آن به سادگی ممکن نمی‌شود. این موضوع می‌تواند به نوعی با پرستش بانوخدایان یا معابد آنان تطبیق یابد. همچنان که در برخی معابد و اماکن مذهبی نیز تمثال‌هایی از افراد مقدس به نیکوترین وجهی نقش می‌شوند و یا تجسمی از خدا به صورت مجسمه‌ای در معبد نگه‌داری می‌شود.

اهمیت تصویر در منظومه‌های عاشقانه فارسی نیز قابل توجه است. جمشید با نقاشی مهرباب بازرگان عاشق خورشید می‌شود. شیرین با دیدن تصویر خسرو عاشق او می‌شود. سام در هنگام شکار چشمش به تصویر پری‌دخت که بر دیوار قصر آویخته شده است، می‌افتد و به تصویر دل می‌بازد (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۸۴). درمجموع از میان ۳۹ مورد افسانه بررسی شده در ۷ افسانه این بن‌مایه وجود دارد که دو مورد نیز مربوط به روایت‌های مختلف است.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	دلارام و شاهزاده	تصویر دختر بر بالای در اتاقی در بسته نصب شده در اتاق قفل شده و کلید آن از شاهزاده پنهان شده است.
۲	جان تیغ و چل‌گیس	تصویر چل‌گیس پشت پرده‌ای بر دیوار باغی که قفل شده بود قرار داشت.
۳	نجما و دختر پادشاه	تصویر دختر پادشاه در آب افتاده بود. رعنا تصویر او را در چشمه دید و عاشق او شد.
۴	مغل دختر(ب)	تصویر مغل دختر در اتاقی در بسته در قصر ملک جمشید قرار دارد که ملک محمد آن را دیده عاشق مغل دختر می‌شود.

۵	درویش و دختر پادشاه چین ۱	درویش عکسی از دختر پادشاه چین به شاهزاده نشان می‌دهد و شاهزاده عاشق دختر می‌شود.
۶	حاتم طایی	پسر سلطان شام عکس دختر بازرگانی را دید و عاشق او شد.
۷	شاهپور شاه که درد احمدشاه را دوا کرد	احمدشاه عکس دختر پادشاه ایران را دید و عاشق او شد.
۸	باغ سیب (روایت سوم: احمد پهلوان)	دم دروازه عکس دختری را به دیوار زده بودند و جماعت زیادی مشغول تماشا بودند.

از نظر قرار داشتن معشوق در موضع قدرت، می‌توان گفت معشوق افسانه‌ای در اغلب افسانه‌ها از طبقه بالای اجتماع است و این می‌تواند جلوه‌ای تخفیف یافته از جایگاه خدایی زنان اسطوره‌ای باشد. از میان ۳۹ افسانه بررسی شده ۱۲ افسانه و دو روایت شخصیت‌هایی با این ویژگی دارند.

شماره افسانه	نام افسانه	شرح
۱	نجما و دختر پادشاه	معشوق دختر پادشاه است.
۲	کره دریایی ۱	
۳	درویش و دختر پادشاه چین ۱	

ویژگی‌های اسطوره‌های و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

	ملک محمد که تقاص ...	۴
	نگار و نجما	۵
	نی و انگشتر	۶
	خارکنی که عشقش ... (۱)	۷
	دختر پادشاه	۸
	ملک محمد و دیو یک‌لنگو	۹
معشوق دختر حاکم است.	رعنا و نجما	۱۰
	مرد همسفر	۱۱
معشوق دختر بازرگان است.	حاتم طایی	۱۲
	گل خندان	۱۳
معشوق دختر کدخداست.	کچل گاوچران و دختر کدخدا	۱۴
معشوق دختر «خاناروم» است.	مغل دختر (الف)	۱۵

معشوق دختر شاه پریان است.	دختر شهر چین (پادشاه گلیمه گوش)	۱۶
	پسر سلطان و پنج دختر عمویش	۱۷

۷-۲. پیش‌آگاهی و اطلاع قبلی از امور

پیش‌آگاهی و اطلاع از امور پیش از وقوع آن‌ها از دیگر قدرت‌های خاص برخی از شخصیت‌ها و به‌ویژه معشوق است. در اسطوره‌های ایرانی اهورامزدا به‌نوعی دارای پیش‌آگاهی است و از وجود اهریمن خبر دارد، ولی اهریمن از هستی او خبر ندارد (هینلز، ۱۹۹۷، ترجمه آموزگار و تفضلی، ۱۳۹۳، ص. ۸۵). در برخی از افسانه‌های سحرآمیز نیز معشوق دارای قدرت پیش‌آگاهی است و از نیت شوم شریکان آگاهی دارد. از میان ۳۹ مورد افسانه بررسی شده در ۶ افسانه معشوق دارای این ویژگی است.

شماره افسانه	نام افسانه	شرح
۱	شاهزاده اسماعیل و عرب زنگی	دختر به شاهزاده هشدار می‌دهد که در مهمانی پدرش غذا مسموم است.
۲	گرچه سبز نقاره	دختر خبر دارد که رفتن او به دم در منزل باعث دردسر خواهد بود.
۳	ندیم اعظم و سلطان	دختر راه انجام خواسته‌های سلطان را می‌داند و از پیش می‌داند که ندیم اعظم به دیدنش خواهد رفت.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

۴	محبت علی	دختر از حوادث بعدی و دردهایی که پیش می‌آید آگاهی دارد.
۵	چل‌گیس	چل‌گیس به جانتیغ هشدار می‌دهد که رها کردن دو تار از موهای چل‌گیس برای جانتیغ دردرساز خواهد بود و همچنین پیرزن برای آنان خطرناک است.
۶	ابراهیم گاوچران	دختر که پریراز است نسبت به وقایع آگاهی دارد.

۸-۲. مفهوم سن و گذر زمان در ارتباط با شخصیت معشوق

درباره این نوع دیدگاه نسبت به زمان می‌توان گفت اسطوره «به‌طور بارزی بر چشم‌انداز زمانی دلالت می‌کند و به جهان از دریچه زمان می‌نگرد.» (کاسیرر، ۱۹۲۵، ترجمه موقن، ۱۳۹۳، صص. ۱۷۹-۱۸۰). درواقع از دیدگاه اسطوره‌باوران «زمان اساطیری نمی‌گذرد و استمراری برگشت‌ناپذیر نیست» (الیاده، ۱۳۹۰، ص. ۶۲). زمان اسطوره «با زمان سال‌شماری، تاریخی، یا نجومی ما خلط نمی‌شود» (باستید، ۱۳۹۱، ص. ۵۴).

مفهوم سن در پیوند با معشوق معمولاً با نوعی پیچیدگی همراه است. به‌نظر می‌رسد که سن و سال و گذر زمان به مفهوم معمول آن درمورد معشوق صدق نمی‌کند. همان‌طور که در افسانه‌های سحرآمیز «بعضی موتیف‌ها بر درکی از زمان، مکان و عدد قرار دارند که با درک ما متفاوت است» (پراپ، ۱۹۴۶، ترجمه بدره‌ای، ۱۳۷۱، ص. ۲۰۴)، شاید متوقف شدن زمان و گذر عمر در افسانه‌های مربوط به معشوقان خفته نیز قابل پیگیری باشد؛ «این زیبارویان خفته قصه‌ها همیشه در عالم ظلمات یا در قصر جادو به خواب رفته‌اند» (پریشانی و شیربچه، ۱۳۸۸، ص. ۱۱۸) و گذر زمان بر شاهزاده

خفته و طلسم شده تأثیری ندارد و شاهزاده خانم در همان سن و در واقع در همان ساحت زمانی متوقف شده است.

در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی نیز این عدم سازگاری زمان افسانه‌ای با زمان قابل درک برای انسان امروز قابل مشاهده است. چنان که در افسانه‌ها می‌خوانیم که چهل‌گیس هفتاد سال خانه‌نشین بوده و ازدواج نکرده است (خدیش، ۱۳۸۷، ص. ۱۱۸). همچنین درباره عشق هم‌زمان شخصیت جوان و شخصیت پیرمرد به معشوقی که تصویر او در دست پیرمرد است می‌شود گفت شاهزاده «عاشق صاحب تصویر می‌شود که شاید نیم قرن پیش از تولد او دختری شاداب و زیبا بوده است» (محبوب، ۱۳۸۲، ص. ۱۵۵).

در افسانه‌های موردنظر ما نیز می‌توان گفت زمان در افسانه‌های سحرآمیز به‌ویژه هنگامی که با شخصیت معشوق در پیوند است، از نوع زمان اسطوره‌ای است که عبور خطی ندارد و ممکن است در حالت ایستایی قرار داشته باشد. از میان ۳۹ مورد افسانه بررسی شده ۴ افسانه شامل این ویژگی می‌شوند.

ردیف	نام افسانه	شرح
	مغل دختر (الف)	هم پادشاه و هم پسر پادشاه عاشق دختر هستند.
	دلارام و شاهزاده	شاهزاده بزرگ می‌شود از پدر کلید اتاق‌های قصر را می‌خواهد و در اتاقی در بسته با تصویر دختر روبه‌رو می‌شود.
	جان تیغ و چل‌گیس	تصویر چل‌گیس از قبل بر دیوار باغی در قصر پدر شاهزاده کشیده شده است.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

مردی که هفت سال پیش معشوق خود را یک بار دیده برای دیدن او می‌رود، بدون اینکه در جوانی و زیبایی دختر خللی وارد شده باشد	حاتم طایی	
ملک‌جمشید خواهان مغل دختر بوده و اکنون پسرش ملک‌محمد عاشق مغل دختر است.	مغل دختر (ب)	

۳. سایر ویژگی‌ها

از دیگر ویژگی‌های اسطوره‌ای معشوق افسانه‌ای، می‌توان به فراوانی خواستگاران و همچنین جنگجویی و کشتن بسیاری از مردان و خواستاران اشاره کرد. از القاب آفرودیت، آندروفونوس به معنی کشنده مردان است (کندی، ۱۹۹۸، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۵، ص. ۴۴) و هیپودامی، بانوخدای یونانی هرکس را که به خیال وصلت با او می‌افتاد از بین می‌برد (گریمال، ۱۹۵۳، ترجمه بهمنش، ۱۳۳۹، صص. ۴-۵). آتنا ایزدبانوی جنگ و جنگجویی سهمگین است که زره بر تن و سپر در دست دارد (کندی، ۱۹۹۸، ترجمه بهزادی، ۱۳۸۵، صص. ۱، ۱۴-۱۵، ۲۵).

در شاهنامه فردوسی، گردآفرید که مورد علاقه و توجه سهراب واقع می‌شود دختری سلحشور و همچون سواری همیشه در حال جنگ است (فردوسی، ۱۳۸۴، صص. ۱۷۷-۱۷۸). در منظومه‌های عاشقانه فارسی نیز برخی معشوقان فعال را می‌توان معشوقان جنگجو به‌شمار آورد (ذوالفقاری، ۱۳۹۳، ص. ۱۱۱). در اغلب منظومه‌های عاشقانه علاوه بر شخصیت عاشق رقیبی نیز وجود دارد که خواهان معشوق است (ذوالفقاری، ۱۳۹۴، ص. ۹۷). موضوع خواستگاران کشته شده و ویژگی سلحشوری و خونریز بودن معشوق در ۳ مورد از افسانه‌ها دیده می‌شود. از میان ۳۹ مورد افسانه

بررسی شده در ۷ افسانه نیز معشوق و ویژگی تک بودن و مورد درخواست همه بودن را دارد.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	ملک محمد که تقاص...	دختر سرهای بریده خواستگاران را بالای قصر خود آویخته است.
۲	ملک محمد و طلسم ...	دختر دو برادر ملک محمد و همچنین لشکر مصر را سنگ می‌کند.
۳	شاهزاده اسماعیل و عرب زنگی	دختر بیست سال جنگیده و با جوانان دلاور کشتی گرفته و بر همه آنان پیروز شده است.

ردیف	نام افسانه	شرح
۱	مغل دختر (الف)	پادشاه، پسر پادشاه و پسر پادشاه کشمیر همگی عاشق مغل دخترند.
۲	دختر تاجر و ملا	ملا، شاهزاده، وزیر و چوپان همگی عاشق و خواستار دختر بودند.
۳	شاهزاده اسماعیل و عرب زنگی	پدر شاهزاده اسماعیل هم عاشق عرب زنگی می‌شود.
۴	مغل دختر (ب)	پدر ملک محمد، ملک محمد و خواستگاران بی‌شمار دیگر دختر را می‌خواهند.
۵	درویش و دختر پادشاه چین ۱	پسران سلطان‌های هفت کشور به خواستگاری دختر رفته‌اند.

ویژگی‌های اسطوره‌ای و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

۶	ملک محمد و طلسم ...	پس از ازدواج ملک محمد با دختر، پسر پادشاه مصر نیز عاشق دختر شده است.
۷	حاتم طایی	احمد و هزار هزار مثل احمد عاشق دخترند.
۸	پسرک بی خیال	پادشاه جوانی به شهر آمد و عاشق همسر پسرک بی خیال شد.
۹	درویش	یهودی پولداری عاشق همسر درویش است.

۴. نتیجه

با بررسی افسانه‌های سحرآمیز مشخص می‌شود ردپایی از شرح سرگذشت شخصیت‌های خداگونه یا الهه‌وار را می‌توان در افسانه‌های سحرآمیز نیز مشاهده کرد. در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی شخصیت‌ها دارای برخی ویژگی‌های اسطوره‌ای‌اند. در آن دسته از افسانه‌های سحرآمیز که مضمونی عاشقانه دارند، شخصیت معشوق - دختر نیز دارای برخی ویژگی‌های اسطوره‌ای و الهه‌وار است که بررسی آن‌ها می‌تواند به ترسیم الگویی برای شناخت شخصیت اساطیری وی کمک کند. از ویژگی‌های معشوق افسانه‌ای حضور او در جهان خواب و تجلی بر عاشق در عالم رؤیا است. دنیای خواب و رؤیا به نوعی مرز جهان ما با جهان ازمابهران است و به نوعی می‌تواند اشاره به جهان دیگر باشد. در اندیشه اسطوره‌ای معبد و کاخ و شاید هر شهر مقدس و بارگاه شاهانه فضایی قدسی محسوب می‌شود. شخصیت معشوق معمولاً و در قصر زندگی می‌کند. ارتباط معشوق با چاه و گور در افسانه‌ها قابل تطبیق با جهان زیرین اسطوره‌ای به نظر می‌رسد. باغ نیز که در فرهنگ ایرانی رمزی از بهشت است، گاه محل زندگی شخصیت معشوق است و گاه به نوعی با معشوق ارتباط پیدا می‌کند.

به‌عنوان ارتباط اسطوره‌ای معشوق با طبیعت، می‌توان گفت درخت‌پرستی در اسطوره‌های اغلب اقوام وجود دارد. در افسانه‌های سحرآمیز ایرانی عاشق با معشوقی که بالای درخت رفته است دیدار می‌کند. در اسطوره‌های ایرانی آب از عناصر مقدس است و در افسانه‌های بررسی‌شده در این پژوهش نیز ارتباط شخصیت معشوق با چشمه، حمام و به‌طور کلی آب، به‌شکل‌های گوناگون دیده می‌شود. معشوق افسانه‌ای ظاهری خاص دارد که با ظاهر بانوخدایان اسطوره‌ای قابل تطبیق است. پرستیده شدن تمثال معشوق، پیش‌آگاهی و تعلق او به طبقه بالای اجتماع، نیز به ویژگی‌های شخصیت‌های اسطوره‌ای شباهت دارد.

منابع

- ابراهیمی، م. (۱۳۹۷). *دیوشناسی ایرانی*. تهران: فرهامه.
- الول ساتن، ل. پ. (۱۹۵۰). *قصه‌های مشدی گلین خانم*. ویرایش ا. مارزلف و همکاران. تهران: نشر مرکز.
- الیاده، م. (۱۹۷۲). *اسطوره، رؤیا، راز*. ترجمه م. چراغیان (۱۳۹۴). تهران: پارسه.
- الیاده، م. (۱۹۵۴). *اسطوره بازگشت جاودانه*. ترجمه ب. سرکاراتی (۱۳۹۳). تهران: طهوری.
- الیاده، م. (۱۹۶۳). *چشم‌اندازهای اسطوره*. ترجمه ج. ستاری (۱۳۹۲). تهران: توس.
- الیاده، م. (۱۹۸۵). *رساله در تاریخ ادیان*. ترجمه ج. ستاری (۱۳۷۶). تهران: سروش.
- الیاده، م. (۱۹۶۵). *مقدس و نامقدس*. ترجمه ب. سالکی (۱۳۹۰). تهران: علمی و فرهنگی.
- انجوی شیرازی، س. ا. (۱۳۹۳). *دختر نارنج و ترنج*. (گنجینه فرهنگ مردم، ج ۲). پژوهش س. ا. وکیلان. تهران: امیرکبیر.
- انجوی شیرازی، س. ا. (۱۳۹۴). *سنگ صبور*. (گنجینه فرهنگ مردم ج ۴). پژوهش س. ا. وکیلان. تهران: امیرکبیر.
- انجوی شیرازی، س. ا. (۱۳۸۸). *گل به صنوبر چه کرد*. تهران: امیرکبیر.

ویژگی‌های اسطوره‌های و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

انجوی شیرازی، س.ا. (۱۳۹۴). گل بومادران. گنجینه فرهنگ مردم ج ۴. پژوهش س.ا. وکیلان. تهران: امیرکبیر.

باستید، ر. (۱۹۶۸). دانش اساطیر. ترجمه ج. ستاری (۱۳۹۱). تهران: توس.

بتلهایم، ب. (۱۹۷۷). کاربردهای افسون. ترجمه ک. شیوا رضوی (۱۳۸۹). تهران: داستان.

بلخاری قهی، ح. (۱۳۸۸). مبانی عرفانی و هنر معماری اسلامی. دفتر اول و دوم. پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.

بهار، م. (۱۳۹۰). از اسطوره تا تاریخ. تهران: چشمه.

بهار، م. (۱۳۹۷). جستاری چند در فرهنگ ایران. تهران: آگاه.

بیرونی، ا. (۳۹۰-۳۹۱). آثار الباقیه عن القرون الخالیه. ترجمه ع.ا. داناسرشت (۱۳۵۲). تهران: ابن سینا.

پراپ، و. (۱۹۴۶). ریشه‌های تاریخی قصه‌های پریان. ترجمه ف. بدره‌ای (۱۳۷۱). تهران: توس.

پریشانی، ز. و شیربچه، م. (۱۳۸۸). بن‌مایه‌ها و عناصر قصه‌های عامیانه (پری‌وار) ایرانی. نجف‌آباد: دانشگاه آزاد اسلامی نجف‌آباد.

جیحانی، ح.ر. و عمرانی، م. (۱۳۸۶). باغ فین. پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی.

حسینی، م. (۱۳۸۵). آرمان شهر زنان. پژوهش زنان، ۳، ۱۱۷-۱۳۱.

خدیش، پ. (۱۳۷۸). ریخت‌شناسی افسانه‌های جادویی. تهران: علمی و فرهنگی.

خدیش، پ. (۱۳۸۸). بازتاب و کارکردهای سحر و جادو در افسانه‌های سحرآمیز. ادبیات و علوم

انسانی، ۶۵، ۱۵۲-۱۶۵.

دلاشو، م. ل. (۱۹۴۳). زبان رمزی افسانه‌ها. ترجمه ج. ستاری (۱۳۶۴). تهران: توس.

ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۳). معشوقان جنگجو در منظومه‌های عاشقانه و افسانه‌های عامه. زبان و ادبیات

فارسی، ۱۷، ۹۱-۱۱۴.

ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴). یکصد منظومه عاشقانه فارسی. تهران: چشمه.

سادات اشکوری، ک. (۱۳۵۲). افسانه‌های اشکور بالا. تهران: مرکز پژوهش‌های مردم‌شناسی و فرهنگ

عامه.

ستاری، ج. (۱۳۹۴). سیمای زن در فرهنگ ایران. تهران: نشر مرکز.

سرخوش کرتیس، و. (۲۰۰۵). اسطوره‌های ایرانی. ترجمه ع. مخبر (۱۳۹۷). تهران: نشر مرکز.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه _____ سال ۹، شماره ۳۹، مرداد و شهریور ۱۴۰۰

شین، ت. ه. (۱۹۹۸). *افسانه‌های ایرانی به روایت امروز و دیروز*. ترجمه س. ا. وکیلان (۱۳۸۹). تهران: ثالث.

فرای، ن. (۱۹۷۱). *ادبیات و اسطوره، اسطوره و رمز*. ترجمه ج. ستاری (۱۳۷۴). تهران: سروش.

فردوسی، ا. (۱۳۸۴). *شاهنامه*. به کوشش س. حمیدیان. تهران: قطره.

فرنیغ دادگی (۱۳۶۹). *بندهشن*. تهران: توس.

فریزر، جیمز ج. (۱۸۹۰). *شاخه زرین*. ترجمه ک. فیروزمند (۱۳۹۲). تهران: آگاه.

فقیری، ا. (۱۳۴۹). *قصه‌های مردم فارس*. تهران: سپهر.

قاسمی، س. (۱۳۹۹). *تفسیر ساختارگرایانه وضعیت آغازین افسانه‌های سحرآمیز ایرانی در الگوی پراپ*

در مقایسه با شاهنامه و اساطیر بندهشی ایران. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۳۲، ۱۰۶-۸۱.

کاسیرر، ا. (۱۹۲۵). *فلسفه صورت‌های سمبلیک*. ج ۲ (اندیشه اسطوره‌ای). ترجمه ی. موقن (۱۳۹۳).

تهران: هرمس.

کرستن سن، آ. ا. (۱۸۹۹). *افسانه‌های ایرانیان*. ترجمه ح. اکبری شالچی (۱۳۹۳). تهران: ثالث.

کمپبل، ج. (۱۹۸۸). *قدرت اسطوره*. ترجمه ع. مخبر (۱۳۸۰). تهران: نشر مرکز.

کندی، م. د. (۱۹۹۸). *دانشنامه اساطیر یونان و روم*. ترجمه ر. بهزادی (۱۳۸۵). تهران: طهوری.

کوهی کرمانی، ح. (۱۳۱۴). *چهارده افسانه از افسانه‌های روستایی ایران*. تهران: مجلس.

گریمال، پ. (۱۹۵۳). *فرهنگ اساطیر یونان و رم*. ترجمه ا. بهمنش (۱۳۳۹). تهران: دانشگاه تهران.

محجوب، م. ج. (۱۳۸۲). *ادبیات عامیانه ایران*. تهران: چشمه.

معرك نژاد، س. ر. (۱۳۹۳). *اسطوره و هنر*. تهران: میردشتی.

میرکاطمی، س. ح. (۱۳۸۴). *۳۳ قصه از سرزمین ایران*. تهران: قدیانی (کتاب‌های بنفشه).

نامورمطلق ب. (۱۳۹۳). *اسطوره و اسطوره‌شناسی نزد نورتروپ فرای*. تبریز: موغام.

نامورمطلق ب.، و عوض‌پور، ب. (۱۳۹۵). *اسطوره و اسطوره‌شناسی نزد ماکس مولر*. تبریز: موغام.

نصیری، ج. و طغیانی، ا. (۱۳۹۷). *شباهت ساختاری داستان سوسن رامشگر در برزنامه با اسطوره*

آفرینش در بندهش. *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی*، ۵۱، ۲۷۹-۳۰۰.

هینلز، ج. (۱۹۹۷). *شناخت اساطیر ایران*. ترجمه ژ. آموزگار و ا. تفضلی (۱۳۹۳). تهران: چشمه.

References

Bahar, M. (2011). *From myth to history* (in Farsi). Cheshmeh.

- Bahar, M. (2018). *Several studies about history and culture of Iran* (in Farsi). Agah.
- Bastide, R. (2012). *Knowledge of mythology* (translated into Farsi Jalal Sattari). Tus.
- Bettelheim, B. (2010). *Applications of magic* (translated into Farsi Kazem Shiva Razavi). Dastan
- Biruni, A. (1973). *Remains works* (translated into Farsi Ali Akbar Danasersht). Ibneina.
- Bolkhari Qahi, H. (2009). *Fundamentals of mysticism and the art of Islamic architecture* (in Farsi). Institute of the Islamic Culture and Art.
- Campbell, J. (2001). *The Power of myth* (translated into Farsi by Abbas Mokhber). Markaz.
- Cassirer, E. (2014). *Philosophy of symbolic forms* (vol. 2) (translated into Farsi by Yadullah Muqen). Hermes.
- Christensen, A. (2014). *Iranian tales*. Sales.
- Dixon- Kennedy, M. (2006). *Encyclopaedia of Greeco- Roman mythology* (translated into Farsi by Roqayeh Behzadi). Tahuri.
- Ebrahimi, M. (2018). *Iranian demonology* (in Farsi). Farhameh.
- Eliade, M. (1997). *Treatise on the history of religions* (translated into Farsi Jalal Sattari). Soroush.
- Eliade, M. (2011). *Holy and unholy* (translated into Farsi by Behzad Saleki). Elmi va Farhangi.
- Eliade, M. (2013). *Perspectives of myth*. Tus.
- Eliade, M. (2014). *The myth of the eternal return* (translated into Farsi by Bahman Sarkaraty). Tahuri.
- Eliade, M. (2015). *Myth, dream, mystery* (translated into Farsi by Mahdieh Cheraghian). Parseh.
- Elwell-Sutton, L. P. (2016). *Mashdi Galin Khanum's tales* (in Farsi). Markaz.
- Enjavy Shirazi, A. (2009). *What did Gol do to Senobar?* (in Farsi) Amirkabir.
- Enjavy Shirazi, A. (2014). *Orange and Balang girl* (in Farsi). Amirkabir.
- Enjavy Shirazi, A. (2015a). *The patient stone* (in Farsi). Amirkabir.
- Enjavy Shirazi, A. (2015b). *Boumadaran flower* (in Farsi). Amirkabir.
- Faqiri, A. (1970). *The tales of the Fars people* (in Farsi). Sepehr.
- Faranbaq Dadeqi. (1990). *Bundahishn*. Tus.
- Ferdowsi, A. (2005). *Shahnameh* (edited by Saeid Hamidian). Qatreh.

- Ferdowsi, A. (2005). *Shahnameh* (edited by Saeid Hamidian). Qatreh.
- Frye, N. (1995). *Literature and myth* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Soroush.
- Grimal, P. (1960). *Dictionary of the mythological Greek and Rome* (translated into Farsi by Ahmad Behmanesh). Tehran University.
- Hosseini, M. (2006). Utopia of women. *Research of Women*, 3, 131-171.
- Hinels, J. (2012). *Persian mythology* (translated into Farsi by Jaleh Amuzgar and Ahmad Tafazzoli). Cheshmeh.
- Jeyhani, H., & Omrani, M. A. (2007). *The Fin garden* (in Farsi). Institute of Cultural Heritage, Tourism and Handicrafts.
- Khadish, P. (1999). *Morphology of the fairy tales* (in Farsi). Elmi o Farhangi.
- Khadish, P. (2009). The reflection and functions of the magic in the fairy tales. *Literature and Human Sciences*, 17(65), 152-165.
- Koohi Kermani, H. (1935). *Fourteen tales of Iranian rural tales* (in Farsi). Majles.
- Loeffler-Delachaus, M. (1985). *The symbolic language of legends* (translated into Farsi by Jalal Sattari). Tus.
- Ma'areknedjad, R. (2014). *Myth and art* (in Farsi). Mirdashti.
- Mahjoub, M. (2003). *Folk literature of Iran* (in Farsi). Cheshmeh.
- Mirkazemi, H. (2005). *33 tales from Iran* (in Farsi) Qadyani.
- Namvar Motlaq, B. (2014). *Myth and mythology for Northrop Frye* (in Farsi). Muqam.
- Namvar Motlaq, B., & Avazpour, B. (2016). *Myth and mythology for Max Muller* (in Farsi). Muqam.
- Nasiri, J., & Toghiani, E. (2018). Structural similarity of the bard Susan story in Borzunameh, and creation myth in Bunhahish. *Mystical Literature and Mythology*, 14(51), 279-300.
- Parishany, L., & Shirbacheh, M. (2009). *The themes of the fairy tales*. Najafabad University.
- Propp, V. (1992). *Morphology of the folktale* (translated into Farsi Fereydu Badreyi). Tus.
- Qasemi, S. (2020). Structuralism interpretation of the beginning situation in Iranian fairy tales according to Propp's pattern, compared with Shahnameh and Bunahishn's Iranian myths. *Oral Culture and Literature*, 8(32), 81-106.

ویژگی‌های اسطوره‌های و فرانسائی شخصیت معشوق... _____ زهرا دهقان دهنوی و همکاران

- Sadat Eshkavari, K. (1973). *The tales of the upper Eshkavar*. The Centre of Anthropology and Folkloric Researches.
- Sarkhosh Curtis, V. (2018). *Iranian myths* (translated into Farsi by Abbas Mokhber). Markaz.
- Sattari, J. (2015). *Appearance of the women in Iran s culture* (in Farsi). Markaz.
- Shin, T. (2010). *Iranian myths narrated today and yesterday* (translated into Farsi by Seyed Ahmad Vakilian). Sales.
- Zolfaqari, H. (2014). The warrior beloveds in Romantic poems and the tales. *Farsi Language and Literature*, 22(77), 91-114.
- Zolfaqari, H. (2015). *One hundred Persian love poems* (in Farsi). Cheshmeh.

